

POSTANOWIENIE

13 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 13 maja 2024 r. w Warszawie

zażalenia E. P.

na wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie

z 28 marca 2023 r., II Ca 1148/22,

w sprawie z powództwa D. S.

przeciwko E. P.

o zachowek,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Powódka D. S. wniosła o zasądzenie od pozwanej E. P. kwoty 25000 zł z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Wyrokiem z 3 czerwca 2022 r. Sąd Rejonowy w Kamieniu Pomorskim po rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym oddalił powództwo. Apelację od tego wyroku złożyła powódka. Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z 28 marca 2023 r. ,orzekając w składzie jednoosobowym, uchylił wyrok z 3 czerwca 2022 r., zniósł postępowanie od dnia 15 kwietnia 2022 r. i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Kamieniu Pomorskim do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy podniósł, że Sąd Rejonowy rozpoznał sprawę bez podstawy prawnej na posiedzeniu niejawnym, i ponadto pominął zgłoszone przez powódkę

dowody z zeznań świadków oraz nie przeprowadził dowodu z przesłuchania stron. Miało w ten sposób dojść do naruszenia zasady sprawiedliwości proceduralnej, obejmującej prawo stron do rzetelnego procesu, w tym uprawnienie do bycia wysłuchanym. Sąd Okręgowy podkreślił, że zasadą w procesie cywilnym jest rozpoznawanie spraw na rozprawie (art. 148 §1 k.p.c.) Zasada jawności zabezpiecza prawo strony do rzetelnego rozpoznania sprawy. Posiedzenie niejawne jest wyjątkiem od tej zasady. Sąd jest uprawniony do podejmowania czynności na posiedzeniu niejawnym tylko w wypadkach wskazanych w ustawie. W niniejszej sprawie przewodnicząca zarządzeniem z 3 marca 2022 r. skierowała sprawę do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym powołując się na art. 15 zzs¹ pkt 2 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych („dalej „ustawa”). Przesłanki zarządzenia przeprowadzenia posiedzenia niejawnego zamiast rozprawy określa art. 15 zzs¹ pkt 3) ustawy, zgodnie z którym przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne. W ocenie Sądu Okręgowego, analiza akt sprawy nie pozwala na ustalenie, na jakiej podstawie Sąd Rejonowy, uznał, że zachodzi w niej obligatoryjna przesłanka rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym w postaci niemożności przeprowadzenia posiedzenia zdalnego. Powołany przez przewodniczącą składu w zarządzeniu z 3 marca 2022 r. art. 15 zzs¹ pkt 2 ustawy określa wyłącznie warunki odstąpienia od przeprowadzenia obowiązkowego posiedzenia zdalnego, co może nastąpić tylko w razie, gdy rozpoznanie sprawy na rozprawie lub posiedzeniu jawnym jest konieczne, a ich przeprowadzenie w budynku sądu nie wywoła nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób w nich uczestniczących. Ponadto w pocenie Sądu Okręgowego zarządzenie o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne zostało wydane przedwcześnie, gdyż Sąd powinien był najpierw zarządzić wymianę pism między stronami i zgromadzić w ten sposób niezbędny materiał procesowy, a dopiero następnie podjąć decyzję co do charakteru posiedzenia. Ponadto powódka nie została w odpowiedni sposób poinformowana o możliwości sprzeciwienia się posiedzeniu niejawnemu. Sąd

Okręgowy wyjaśnił ponadto, że w sprawie nie mógł mieć zastosowania art. 148¹ §1 k.p.c., gdyż przewidziana w nim kompetencja sądu do wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym zachodzi wtedy, gdy przeprowadzenie rozprawy w jego ocenie nie jest konieczne, jednak brak takiej konieczności istnieje jedynie wtedy, gdy nie spowoduje to naruszenia praw strony do udziału w postępowaniu. Przepis art. 148¹ § 3 k.p.c. wyklucza ponadto możliwość wyrokowania na posiedzeniu niejawnym, gdy strona złożyła wniosek o wyznaczenie rozprawy. W niniejszej sprawie powódka wniosek taki zawarła już w pozwie przez to, że wnioskowała o przeprowadzenie rozprawy pod jej nieobecność, który to wniosek spełnia wymagania złożenia wniosku o przeprowadzenie rozprawy. W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że wyrokowanie przez Sąd Rejonowy z naruszeniem art. 148¹ § 3 k.p.c. na posiedzeniu niejawnym skutkowało pozbawieniem powódki możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c.

Zażalenie na wyrok z 28 marca 2023 r. złożyła pozwana. Zarzucając naruszenie art. 386 § 2 i art. 379 pkt 4 k.p.c. wnioskowała o uchylenie zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu wywołanym wniesieniem zażalenia uregulowanego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo przyjął, że zachodzi jedna z przyczyn uzasadniających uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, objętych art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Rozpoznanie zażalenia nie zmierza do oceny zasadności żądania pozwu ani apelacji czy też merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji. Dokonywana kontrola ma charakter formalny. Zakres kontroli w postępowaniu zażaleniowym obejmuje więc zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej. Wspomniana kontrola może również objąć ocenę procesowej prawidłowości postępowania poprzedzającego wydanie orzeczenia kasatoryjnego (np. ocenę kwestii, czy postępowanie to samo nie było dotknięte nieważnością).

W niniejszej sprawie podstawę wydania orzeczenia kasatoryjnego stanowił art. 386 § 2 k.p.c. i stwierdzona przez Sąd Apelacyjny nieważność postępowania w związku z rozpoznaniem sprawy na posiedzeniu niejawnym, poza tym skarżąca podniosła zarzut, że skład sądu drugiej instancji był sprzeczny z przepisami prawa, gdyż sąd ten orzekł w składzie jednoosobowym. W związku z tym Sąd Najwyższy musiał ocenić, czy w istocie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji doszło do nieważności postępowania, oraz czy postępowanie przed sądem drugiej instancji z powodu składu tego sądu nie było dotknięte nieważnością.

W odniesieniu do pierwszej kwestii należy stwierdzić, że Sąd Okręgowy trafnie wywiódł, że nie było podstaw do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym i że uchybienie to skutkowało nieważnością postępowania przed tym sądem.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego wydanie wyroku przez Sąd pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym, zamiast na rozprawie, w braku spełnienia ku temu ustawowych przesłanek, skutkuje pozbawieniem strony możliwości obrony praw, a w konsekwencji powoduje nieważność postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2018 r., V CZ 85/18, niepubl. i z 30 września 2020 r., I CZ 26/20, niepubl. oraz z 20 października 2023 r., III CZ 27/23 niepubl.). Sąd Najwyższy w niniejszym składzie przychylił się do tego stanowiska.

Gdy chodzi z kolei o skład sądu drugiej instancji w niniejszej sprawie, to skarżąca powołując się na mającą moc zasady prawnej uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2023 r. w sprawie III PZP 6/22 słusznie wskazała, że zgodnie z tą uchwałą rozpoznanie sprawy przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15 z.zs¹ ust. 1 pkt 4 powołanej powyżej ustawy z 2 marca 2020 r. ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i powoduje nieważność postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.), jednak uszło uwadze skarżącej, że Sąd Najwyższy zarazem ustalił, że przyjęta w uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia powzięcia uchwały, tj. od dnia 26 kwietnia 2023 r., co oznacza, że nie ma ona

zastosowania w niniejszej sprawie, w której zaskarżony wyrok zapadł 28 marca 2023 r.

Wobec powyższego należało uznać, że podniesione w zażaleniu zarzuty są bezzasadne, a zażalenie podlega oddaleniu.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[SOP]

[ms]